

FAKTA OM DEN NORSKE BOKBRANSJEN 2004

UTARBEIDET I FELLESSKAP AV DEN NORSKE BOKHANDLERFORENING OG DEN NORSKE FORLEGGERFORENING

Dette faktaarket har blitt til som følge av et møte mellom Familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, Den norske Bokhandlerforening og Den norske Forleggerforening under Litteraturfestivalen på Lillehammer sommeren 2003. Komiteen ga da uttrykk for at det var ønskelig å få en oversikt over den norske bokbransjen. Denne fremstillingen er et forsøk på å imøtekomme dette ønsket. Dersom komiteen ønsker utfyllende opplysninger, ber vi om at det tas kontakt med en av foreningene.

INNLEDNING

Litteraturpolitikken har vært preget av ønsket om å opprettholde og styrke norsk skriftspråk og sikre deltakelse i den offentlige debatt. Sammenlignet med andre europeiske og nordiske land har Norge en bred og rik bokproduksjon, til tross for sterk påvirkning fra angloamerikansk språk og presset fra andre medier. Gjennom et effektivt utbygd distribusjonsnett sikres lik tilgang til litteratur over hele landet, og dermed like vilkår for kunnskapstilegnelse, fri meningsdannelse, språk- og leseforståelse.

Viktige grunner til at Norge i dag på mange måter er et foregangsland innenfor litteraturpolitikk, har vært det tette samspillet mellom statlige og private aktører; gjennom litteraturpolitiske virkemidler som innkjøpsordningene, bransjeavtale og en merverdiavgiftssats på null for bøker solgt til sluttbruker, sikres bredde og tilgjengelighet i litteraturproduksjonen. Utviklingen innenfor EU viser at de fleste medlemsland, deriblant Frankrike og Tyskland, har en litteraturpolitikk som er i tråd med den norske, med faste bokpriser og utvikling mot lav eller ingen merverdiavgift på bøker.

Siden den første boken ble trykket i Norge i 1644, har det utviklet seg en omfattende bokproduksjon med et stort litterært mangfold. Total bokomsetning per år er nå kommet opp i vel fem milliarder kroner. Bak disse tallene ligger et enormt tilfang av kunnskap, innsikt, opplevelse og underholdning. Det ble i 2002 utgitt 7503 titler.¹ Tatt i betraktning at Norge er et lite språksamfunn med to offisielle språk samt samisk, er dette en situasjon vi må hegne om. Å skrive bøker og gi dem ut dreier seg ikke bare om å verne om og utvikle det norske språk, det er også et spørsmål om å gi tanker språk og å

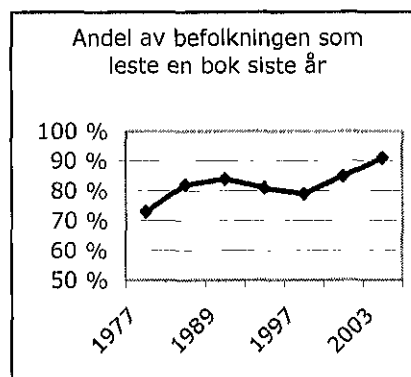
finne ut hva nordmenn tenker om seg selv og om andre? I ytterste konsekvens blir det også et spørsmål om ytringsfrihet, eller evnen til å ytre seg i frihet.

I det litterære systemet er møtet mellom boken og leseren viktigst. Men bokens vei fra forfatterens skrivebord til leserens hånd involverer flere aktører, og rapportens første del vil se nærmere på disse. I rapportens andre del beskrives særtrekkene ved det norske bokmarkedet og de litteraturpolitiske virkemidlene og sentrale rammebetingelser som bokbransjen forholder seg til, nemlig bransjeavtalen, innkjøpsordningene og nullsats på merverdiavgiften.

DEL 1

1. Leseren

Den norske Bokhandlerforening og Den norske Forleggerforening har siden 1977 samarbeidet om Den store bokbransjeundersøkelsen, som kartlegger nordmenns lese- og kjøpevaner.

2003-undersøkelsen avdekker en positiv utvikling i forhold til tidligere resultater. For første gang siden undersøkelsen startet, leste over 90 % av befolkningen en bok siste år. Lesing av skolebøker er ikke med i undersøkelsen.

Videre ser vi at kvinner leser mer enn menn, at eldre leser mer enn yngre, og at de med universitetsutdanning leser flere bøker enn de med lavere utdanning. Menn leser helst fag- og jobberelaterte bøker, historie og biografier, mens kvinner leser mest krim og annen skjønnlitteratur.

56 % i aldersgruppen 25 – 39 år sier at de ofte eller daglig leser for barn. Tilsvarende tall fra 2000 var 54 %. Vi ser også at kvinner i større grad enn menn leser for barn, og at husstandinntekten korrelerer sterkt med hvor ofte man leser for barn.

Samtidig viser flere undersøkelser at norske skoleelever har dårligere leseforståelse enn elever i andre land i Europa.

Som følge av resultatet av et stort antall lese- og mediebruksundersøkelser gikk en rekke aktører i bokbransjen i 1997 sammen om et felles lesestimulerende tiltak, Prosjekt Leselyst, senere Foreningen !les. !les koordinerer og initierer ulike landsomfattende lesetiltak som Aksjon tXt og Lesestafetten. Rammene for tiltakene er utarbeidet fra !les sentralt, men aktivitetene og arrangementene skjer i lokal regi. Aksjon tXt har langt på vei blitt en suksess, og ved aksjonen i 2003 deltok 135 000 ungdommer.

2. Forfatterne

En bred og sammensatt forfattergruppe danner grunnlaget for en levende litteratur. I Norge har vi i dag ca. 5500 forfattere og 800 oversettere. Disse er organisert i fem foreninger:

- Den norske Forfatterforening (organiserer 513 skjønnlitterære forfattere)
- Norske barne- og ungdomsbokforfattere (249 skjønnlitterære b&u forfattere)
- Norsk Oversetterforening (272 skjønnlitterære oversettere)
- Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (4722 faglitterære forfattere og oversettere)
- Norske Dramatikeres Forbund (217 dramatikere)

I tillegg kommer forfattere som ikke er medlem i noen forening. Forfatterens royalty reguleres gjennom normalavtalene (se under avtaler). I tillegg kan forfatterne benytte seg av en rekke stipendordninger.

3. Forlagene

Det er få formelle krav for å gi ut bøker i Norge, og en rekke virksomheter beskjeftiger seg helt eller delvis med forleggeri. Mange av disse gir bare ut en eller to titler, ofte med et lokalpreget innhold. Å etablere og utvikle et profesjonelt forlag med regelmessige utgivelser krever derimot kapital og langsiktighet.

Per. 1. januar 2004 er det 44 forlag som er medlem av Den norske Forleggerforening. Tall fra bransjestatistikken for 2002 viser at medlemsforlagene inkludert deres bokklubbomsetning står for om lag 75 – 80 % av bokomsetningen i Norge. De fem største forlagene er H. Aschehoug & Co (W. Nygaard), J.W. Cappelens Forlag AS, Gyldendal Norsk Forlag AS, Schibsted-Forlagene AS og N.W. Damm & Søn AS.

Norsk Forleggersamband er en organisasjon for kristne forlag. Sambandet har ikke eget sekretariat, og de største forlagene i sambandet er også tilsluttet Forleggerforeningen.

3.1 Avtaler

Den norske Forleggerforening inngår en rekke avtaler på vegne av sine medlemmer:

- Skribentorganisasjonene – Normalavtaler
Normalavtalene regulerer forholdet mellom forfatter/oversetter og forlag på områder som gjelder rettigheter, plikter, royalty og honorarer. Norge er det eneste land i verden med slike avtaler. Avtalene motvirker etableringshindre og har vært medvirkende til den solide fremveksten av norsk skjønnlitteratur.
- Kulturrådet – Innkjøpsordningene
(Se del 2)
- Kopinor
Kopinor har siden 1980 krevd inn vederlag for kopiering fra bøker, aviser, tidsskrift, noter og lignende. De innkrevde beløp er basert på avtaler med private og offentlige

virksomheter som kompensasjon for kopiering av rettighetsbelagt materiale. Beløpene fordeles til rettighetshavere i 21 organisasjoner knyttet til Kopinor og til utenlandske rettighetshavere. I 2002 ble det utbetalt 145 mill. kroner til norske rettighetshavere, deriblant forfattere og forlag, og 24,2 mill. kroner til utenlandske.

- Den norske Bokhandlerforening – Bransjeavtalen
(Se del 2)

Organisasjonene har inngått avtalene på vegne av sine medlemmer, og medlemmene må følgelig overholde bestemmelsene i disse. Samtidig ser vi også at ikke-organiserte aktører benytter seg av avtaleverket nettopp fordi avtalene fungerer godt.

Enkelte av avtalene har dispensasjon fra konkurranseloven, dette gjelder forfatternes honoraravtaler og Bransjeavtalen.

Bokbransjeorganisasjonene er også høringsinstanser i kulturpolitiske saker som vedrører litteraturområdet.

4. Logistikk og distribusjon

Det er etablert effektive bokdistribusjonssentraler i Norge:

- 4.1 Forlagsentralen ANS eies av H. Aschehoug & Co. og Gyldendal ASA i fellesskap med 50 % hver. Forlagsentralen har i dag nesten 300 forlagskunder med til sammen 20 500 titler på lager. Forlagsentralen har også utviklet Den norske Bokdatabasen, som tar mål av seg til å være en komplett database over samtlige titler til salg i Norge.
- 4.2 Sentraldistribusjon ANS er eid 99 % av Cappelen og 1 % av Svensk Film. Selskapet har 70 forlagskunder og lagerfører og distribuerer 19 900 titler.
- 4.3 Biblioteksentralen AL ble etablert i 1952 og eies av 425 kommuner (87 %), 14 fylkeskommuner (11 %), Kommunenes sentralforbund (2 %) og Norsk Bibliotekforening (0,3 %). Biblioteksentralen tilbyr produkter og tjenester til norske bibliotek, og selger og distribuerer ca. 50 % av bøkene som går til norske bibliotek.

Etter at Bransjeavtalen av 1998 åpnet for salg av bøker i andre kanaler enn bokhandel, har flere distribusjonsselskaper kommet på banen, først og fremst *Bladcentralen ANS* og *Interpress Norge AS* som distribuerer til dagligvarebutikker, kiosker og bensinstasjoner.

- 4.4 Bladcentralen har syv eiere: J.W. Cappelens Forlag AS, Schibsted-Forlagene AS, N.W. Damm & Søn AS, Hjemmet Mortensen AS, Egmont Serieforlaget AS, Se & Hør forlaget AS og Allers Familiejournal AS.
- 4.5 Interpress Norge AS eies av Reitan Handel hvor blant annet Narvesen og Rema 1000 inngår. Interpress har 250 norske titler og mellom 800 og 900 engelske og amerikanske titler på lager. Interpress fokuserer på bestselgere og satser spesielt på et ti-på-topp utsalg av norske billigbøker.

5. Forhandlere/formidlere

5.1 Bokhandler

Norge har et godt utbygd nett av bokhandler. 87 % av befolkningen bor i en kommune med bokhandel, og tall fra bokundersøkelsen viser at 9 av 10 nordmenn mener de har en bokhandel innenfor akseptabel reiseavstand. Totalt har vi 600 bokhandler spredt over hele landet.

Bokhandlene er viktige kultursentra og er godt besøkt; 69 % av alle nordmenn besøkte en bokhandel siste måned. Så godt som alle bokhandler er medlemmer i Den norske Bokhandlerforening og har dermed plikter og rettigheter i forhold til Bransjeavtalen. Bokhandlene har for eksempel skaffeplikt på samtlige 70 000 titler som er tilgjengelige gjennom norske distributører. En typisk bokhandelkjede selger over 40 000 ulike titler i året. To tredjedeler av disse titlene selger i mindre enn 10 eksemplarer årlig.

Ca. 60 % av den totale bokomsetningen i Norge går via bokhandlene. En gjennomsnittlig bokhandel omsetter for 8–9 millioner kroner og har 5,6 årsverk. Omsetningen i bokhandlene fordeler seg i gjennomsnitt på 64 % bøker og 36 % andre varer som papir og kontorutstyr m.m. Bøkenes andel av omsetningen har de siste årene vært stigende.

Mer enn 90 % av omsetningen i bokhandlene kommer fra bedrifter tilknyttet kjeder eller andre sammenslutninger som ARK (heleid av Gyldendal ASA), Norli (eies likt av Aschehoug og familien Lauritzen), Libris (frivillig kjede), Interbok (frivillig kjede), Notabene (fillalkjede), Unipa (studentbokhandler) og Fri Bokhandel (frivillig kjede). Libris og Interbok utgjør BKN (Bok og kontorkjedene i Norge).

Flere bokhandler driver i tillegg nettbokhandel. Det er en økende tendens til at kunden bruker den nettbokhandelen hvor de ellers også fysisk handler. Vi har per i dag kun to

nettbokhandler som ikke har fysisk butikkutsalg. Ifølge MMIs undersøkelse handlet 5 % av befolkningen en eller flere bøker gjennom en norsk nettbokhandel og 3 % gjennom en utenlandsk nettbokhandel i 2002. I tillegg ser vi en tredobling i antallet som oppgir at de en eller annen gang har kjøpt bøker gjennom en nettbokhandel. 20 % av befolkningen sier nå at de har kjøpt bøker via nettet, mot kun 7 % ved forrige måling (1999). Den viktigste årsaken til at man kjøper bøker på Internett, er at man her får tilgang på bøker man ellers ikke finner.

5.2 Bokklubbene

På de drøyt 40 årene det har eksistert bokklubber i Norge, er det etablert nærmere 50 klubber.

Samlet sett har norske bokklubber rundt 1,3 millioner medlemskap, men mange har medlemskap i flere klubber, slik at det totale antallet nordmenn med bokklubbmedlemskap er noe lavere. (Bokundersøkelsen for 2003 viser at 52 % av alle landets 1,7 mill husstander har ett eller flere bokklubbmedlemskap.) I 2002 omsatte Bokklubbene bøker for 1 274 millioner kroner. Dette utgjør 25 % av det totale bokmarkedet, som i 2002 er estimert til 5 054 millioner kroner. Innenfor norsk skjønnlitteratur har bokklubbene ca. 70 % markedsandel.

Det norske bokklubbmarkedet domineres av tre store grupperinger:

- De norske Bokklubbene, eies av Aschehoug og Forlaget Oktober med 48,5 % av aksjene, Gyldendal med 48,5 % av aksjene og Pax Forlag som har 3 %
- Cappelen bokklubber
- Damms bokklubber

For en forfatter betyr det svært mye økonomisk å bli utgitt i bokklubb. Selv om royaltyen er noe lavere, fører de høye medlemstallene ofte til store opplag. Mens salgstall for en vanlig norsk skjønnlitterær utgivelse ligger på ca 300 – 400 eksemplarer, kan en typisk hovedbok selge i snitt 35 000 eksemplarer. Bokklubbene har både aktualitets- og prisfordel, dvs. at bokklubbene kan tilby rabatter på nye titler umiddelbart etter utgivelse, noe som er unikt i europeisk sammenheng. Bøkene som selges gjennom bokklubb, er av tre typer:

- o lisensbøker, som har det samme innholdet som forlagenes bøker, men som trykkes med eget ISBN og eget omslag,
- o tilleggsbøker, som kjøpes direkte fra forlagene,
- o egne bøker, som produseres og utgis av bokklubben.

5.3 Bibliotek

Alle kommuner i Norge, med unntak av to, har egne folkebibliotek. Medregnet de 435 hovedbibliotekene er det til sammen 974 bibliotekavdelinger i Norge. I tillegg kommer 339 fag- og forskningsbibliotek, samt skolebibliotek. Gjennomsnittlig utlån, inkl. andre medier, per innbygger var 5,3 i 2002, en liten økning fra 2001. Gjennomsnittlig lånte vi fire bøker hver i 2002, dette er færre utlån per innbygger enn i de andre nordiske landene. Barn mellom 0 og 12 år lånte 9 bøker hver på folkebiblioteket i 2002.

5.4 Øvrige salgskanaler (kan man sammenlikne Norge med noen andre land her?)

Ifølge MMIs bokbransjeundersøkelse for 2003 hadde 11 % av de som kjøpte bøker i 2003, kjøpt en eller flere bøker i kiosk, og 8 % hadde gjort bokkjøp i dagligvareforretning eller varehus. 2–5 % av bokkjøperne benyttet seg av øvrige salgskanaler, slik som bensinstasjoner, postordre og utenlandske bokhandler. Til sammenligning var 80 % av bokkjøperne innom en bokhandel, og 40 % kjøpte bøker gjennom bokklubb.

DEL 2

1. Bokmarkedets særtrekk

Det er flere grunner til at markedet for bøker er særegent. Først og fremst er hver tittel unik og utgjør et marked for seg selv. I likhet med andre kulturprodukter er det ofte vanskelig å bedømme markedspotensialet for hver bok, til forskjell fra produkter som fremstilles i serier over tid og i et bredt sortimentsfellesskap. Hvis en bok skal nå frem til en bred lesergruppe, er suksessen avhengig av et samspill mellom alle ledd i bransjen: forfatteren med sitt manus og sin medvirkning gjennom lanseringen, forlaget med det redaksjonelle arbeidet, bokens utforming og markedsføring, og forhandlerens innsats med tilgjengelighet, eksponering, informasjon og kundebehandling. Et annet særtrekk ved bokbransjen er at det hvert år lanseres et stort antall titler som man vet har begrensede markedsmuligheter, men som likevel anses viktige for å vedlikeholde og utbygge Norge som kulturnasjon. For å få dette til, er det i et lite og todelt språksamfunn nødvendig med en aktiv kulturpolitikk fra myndighetenes side.

Det er videre verdt å merke seg at rasjonaliseringspotensialet på produksjonssiden er mindre enn for mange andre vareområder. Rundt halvdel av en boks utsalgspris går til forhandler- og distribusjonskostnader, primært knyttet til lønns- og lokalkostnader, og den andre halvdel fordeler seg på forfatterhonorar, trykking og forlagsarbeid. Forfatterhonorarene ligger fast i hht. avtale, trykkingen er gjenomeffektivisert med det siste innenfor digital teknologi, mens forlagenes kostnader til manusarbeid, forfatterkontakt og markedsføring er personavhengig og følger lønnsutviklingen. Disse forlagsfunksjonene kan ikke rasjonaliseres uten at det vil ramme den litterære og faglige

kvaliteten. Ikke minst kan dette synliggjøres når det gjelder de store verkutgivelsene, hvor arbeidet med å frembringe og bearbeide stoffet går over flere år.

2. Bransjeavtalen

I Norge er det Bransjeavtalen² som regulerer forholdet mellom forlag og bokhandel. Avtalen er inngått av DnF og DnB, og gjelder bare for deres medlemsbedrifter. Avtalen har som formål å fremme kultur- og kunnskapsformidling, stimulere leseinteresse og kunnskapstilegnelse og bidra til å styrke norsk språk og skriftkultur. Avtalen skal bidra til en fortsatt positiv utvikling av norsk litteratur med bredde i emner og kvalitet, og til å fremme salg av bøker. Viktige elementer i avtalen er at forlagene fastsetter bokens utsalgspris, og at bokhandlene har enerett til salg av skolebøker.

2.1 Fastprisen

Fastprisordningen på bøker innebærer at den prisen forlaget har satt på en bok, først kan endres ved utløpet av fastprisperioden (utgivelsesåret + et kalenderår). Fastprisordningen innebærer imidlertid ikke at prisene på hver bok standardiseres, tvert imot avgjør forlaget selv prisen på hver enkelt bok, vel vitende om at pris og boktittel er viktige konkurranseparametere forlagene imellom.

Fastprisordningen innebærer:

- Fastprisen gjelder i alle kanaler, med unntak av bokklubber, som har anledning til å gi 25 % rabatt til sine medlemmer. Den faste bokprisen sikrer derfor at lesere over hele landet får de samme bøkene til lik pris.
- Fastprisordningen bidrar til et bredere boktilbud for forbrukerne. Bokhandlerne kan med sikkerhet vite at prisen på den enkelte tittel vil holde seg, og kan trygt investere i et bredt sortiment uten å risikere å måtte sette ned prisene som følge av priskonkurranse fra andre forhandlere.
- Ettersom sluttbrukerprisen ikke kan benyttes som konkurranseparameter for forhandlerne, vil konkurransen være desto større på områder relatert til kvalitet, slik som bredden i boktilbudet, organiseringen i butikk og de ansattes kunnskapsnivå.
- Fastprisordningen kan bidra til å gjøre etableringsmulighetene i bransjen mer attraktive, noe som sikrer leserne god tilgjengelighet til bøkene.
- Den faste bokprisen er med på å opprettholde mangfoldet i bokutgivelsen, og den bidrar til å sikre en kulturelt forsvarlig bredde i boktilbudet til enhver tid. Fastprisordningen

hindrer også enkeltforhandlere i å dra nytte av den jobben andre aktører i markedet har gjort for å fremme en bestselger.

- Et levedyktig, desentralisert bokhandelnett er viktig for å sikre tilgjengelighet og valgfrihet for forbrukerne, samtidig som det er i forlagenes interesse at distribusjonsnettene er godt utbygd, ettersom dette innebærer flere utsalgspunkter og økt salg. Bokhandlernes enerett på salg av skolebøker er et viktig virkemiddel for å opprettholde et landsdekkende bokhandelnett.

Sammen med fastprisen er spredningsgarantien gjennom abonnementsordningen det viktigste virkemidlet for spredning av bredden av norsk litteratur ved at abonnementsbøkene gjøres tilgjengelig over hele landet.

Bransjeavtalens fastprisordning er ikke spesiell for Norge. Internasjonalt er slike reguleringer mellom forleggere og bokhandlere regelen snarere enn unntaket. I EU står det enkelte medlemsland fritt til å avgjøre om bokprisene skal være faste, og de fleste medlemslandene har ordninger med faste bokpriser, enten som i Norge i form av en bransjeavtale (Danmark, Luxemburg, Nederland, Sveits og Belgia) eller nedfelt i lovs form (Tyskland, Frankrike, Hellas, Italia, Østerrike, Portugal og Spania).

2.2 Skoleboksalg

Ifølge bransjeavtalen har bokhandlene enerett på salg av forlagenes lærebøker til grunn- og videregående skole. For distriktsbokhandlene utgjør inntektene fra skoleboksalg et avgjørende andel av deres totale inntekter. Ordningen sikrer at skolebøkene finnes tilgjengelig til samme tid og til samme pris på begge målformer i distrikts-Norge som i de store byene.

2.3 Spredningsgaranti og skaffe- og lagerplikt

For å sikre spredningen av norsk skriftkultur og verdifull oversatt litteratur tilbyr forlagene tre ulike abonnementsordninger, A, B og C:

A. Bøker oppmeldt til innkjøpsordninger administrert av Norsk kulturråd

B. Bøker i bokgruppe 3, 4, 5 og 6

C. Bøker i bokgruppe 2

Bokhandler og filialer som deltar i disse ordningene vil få førsteeksemplarer tilsendt uoppfordret, til førsteeksemplarrabatt. Til gjengjeld har de plikt til å bestille nytt eksemplar når boken er utsolgt i utgivelsesåret og det påfølgende kalenderår (fastprisperioden). Abonnementsordningene er derfor med på å sikre alle bøker lik tilgang til markedet.

Som følge av bransjeavtalen har bokhandlene også skaffeplikt på de bøker som finnes på forlagenes lagre, og forlagene har normalt leveringsplikt overfor bokhandlene.

3. Innkjøpsordningene

På 1960-tallet så man med bekymring på utviklingen av norsk skjønnlitteratur, og det rådet stor usikkerhet i forfatter- og forlagskretser rundt den norske skjønnlitteraturens muligheter for å overleve. Litteratur-Norge ble engasjert i en heftig debatt om hvordan nasjonallitteraturen kunne reddes. Svaret ble opprettelsen av Norsk kulturfond, som fikk som hovedformål å finansiere innkjøp av nye norske skjønnlitterære bøker til fordeling blant folkebibliotekene. Året etter begynte rådet også å kjøpe inn barne- og ungdomsbøker, og ordningene er senere utvidet til også å omfatte oversatt skjønnlitteratur og faglitteratur for barn og ungdom.

Innkjøpsordningene er med på å sikre at vi har en levende og variert norsk samtidslitteratur, og at denne kommer ut til leserne via bibliotekene. Ordningene garanterer forlagene et minstesalg på 1000 eksemplarer av bøker for voksne og 1550 eksemplarer av barne- og ungdomsbøker – 1000 til folkebibliotekene og 550 til skolebibliotek i grunnskolen.

4. Nullsats på merverdiavgift for bøker

I Norge er merverdiavgiftssatsen null for bøker (og aviser) solgt til sluttbruker. Dette kommer forbrukeren til gode. Flere EU-land har merverdiavgift på bøker, enten som en flat avgift som gjelder samtlige varer og tjenester, eller som en gradert avgift. Diskusjoner i EU går i retning av innføring av et gradert avgiftssystem med ulike satser for ulike typer produkter og tjenester. Så langt er imidlertid konklusjonen at det enkelte medlemsland selv skal få avgjøre satsene, og at det er opp til de landene som har nullsatser, selv å avgjøre om de skal beholdes. Et harmonisert avgiftsnivå for bøker eller et forbud mot nullsatser er med andre ord ingen aktuell politikk.

Gjennom en omfattende informasjonskampanje, ledet av den svenske forleggerforeningen, oppnådde man i Sverige i 2002 at bokmomsen ble redusert fra 25 % til 6 %, en prissenkning på hele 15,2 % som kom forbrukeren til gode. Det interessante er at salget av bøker økte som følge av momsreduksjonen. For å sikre at momsreduksjonen virkelig kommer forbrukerne til gode, er det opprettet en bokkommisjon som følger prisutviklingen på svenske bøker. Så langt har bokkommisjonen konkludert med at momsreduksjonen har fungert etter intensjonene.

For norske forhold er det grunn til å påpeke at et motsatt tiltak, en innføring av merverdiavgift på norske bøker, vil føre til en salgsnedgang som er minst like stor i prosent som merverdiavgiftssatsen settes til.

AVSLUTNING

Norge er et av de minste bokmarkeder i Europa, men likevel har forbrukerne hatt tilgang til et bokutvalg som i bredde og kvalitet overgår det man erfarer i kulturnasjoner det er naturlig å

sammenlikne med. Dette er ikke viktig bare for vår språklige identitet, for kulturlivet og for utdanningssektoren, men også for publikums adgang til innsikt, informasjon, opplevelse og ren underholdning. Leseglede gir leseevne, noe som er av uvurderlig betydning i dagenes kompliserte informasjonssamfunn.

Disse resultatene er ikke kommet av seg selv; de er oppnådd gjennom et nært samspill mellom aktørene i bransjen, fra forfattere, via forlag til forhandlerne. Også myndighetene har sett nødvendigheten av sin medvirkning ved å sette merverdiavgiftssatsen på bøker til null, sørge for innkjøpsordninger og gi dispensasjon for viktige avtaler. Samspillet og medvirkningen har ikke redusert behovet for eller gjennomføringen av dynamikk og tilpasning. Fra det offentliges side har det ikke vært nødvendig å innføre statlige overføringer eller kostbare, byråkratiske støtteordninger for å få bokmarkedet til å fungere. Innenfor bransjen selv er det gjennomført minst like store strukturendringer og effektiviseringstiltak som i andre deler av næringslivet.

Hvis det skal skje endringer i bokbransjens rammevilkår, må helhetsvirkningene vurderes i forhold til kulturpolitikk, undervisningspolitikk, språkpolitikk og distriktspolitikk.

Vedlegg

---

¹ Norsk bokfortegnelse.

² Den første bransjeavtalen ble inngått i 1948. Dagens avtale er av 1998 og løper til utgangen av 2004.

Kilder:

DnFs bransjestatistikk 2002

DnBs normtallsundersøkelse 2002

Bladcentralens årsberetning 2002

www.bibsent.no og direkte kontakt

www.sd.no og direkte kontakt med ledelsen i Sentraldistribusjon

www.forlagsentralen.no og direkte kontakt

Bok og samfunn

Bokmarkedsundersøkelsen utført av MMI på oppdrag fra DnF og DnB

Tuva Ørbeck Sørheim, Redaktør i bokklubben Nye Bøker, Ny Tid, 24. januar 2004

Se for øvrig;

Andreassen, Trond: *Bok-Norge*, Universitetsforlaget, 2000

www.bok-norge.com

Rothley-rapporten og Europaparlamentets vedtak fra 1999, se www.bokhandlerforeningen.no